

Jože Snoj

*Človeška zel*

Frenk Strel je kmet, ki se zanj daleč naokrog ve. Z njim je približno tako kot s tisto staro hruško, za katero moraš vedeti, če se pripelješ v dolino o mraku, po temi, kadar je – na redke čase – gosta megla ali če si v teh krajih sploh prvič. Če zanjo veš in če si vsaj približno zamisliš še tisti kratki čas, ko boš ob cesti naletel nanjo, si že na konju. In srečal se boš z njo – kaj se ne bi srečal, če si bil do zdaj pri sebi in če nisi tre-nutno morda preveč pijan – podnevi ali ponoči, o mraku ali v megli, ker je bila res veli-kanska in daleč naokrog sama. In potem si res na konju, saj se namreč nekaj deset metrov od te nekdanj na samoti stoječe in daleč naokrog od nekdanj opazne hruške za-čnejo cepiti poti na vse kraje – ena med njimi pa potlej menda že tudi tja, kamor si namenjen.

Jaz zdaj že vem, kje je stala, preden se je, trhljena od desetletij ali morda celo stoletja, pod mokrim in težkim pomladanskim snegom podrla že zdavnaj pred tem, kar sem se prvič pripeljal po tej cesti. In sem – po tej viži, bi rekel Frenk – na konju in zdaj pridem, kamor želim, podnevi ali ponoči. Samo vedeti moram zanjo in jo – o, to pa že! – upoštevati, če se hočem še kaj dolgo vozarit in prekladat tu naokrog in po svetu, pa gre vse kot po maslu – zdaj že nekaj lepih letnih dob nič več po makadamu, ampak celo po asfaltu!

Ampak prvič – o ti prekleta hruška, kateri hudič si te je izmislil, ko je imel najbolj čas! – ni bilo lahko, res ni bilo. Hočeš kam prit, pa ne veš, kje je stala hruška! sem jo slišal od vsakogar, komur sem se o njej po vsej tej začetniški zatavanosti in sploh svoji takratni zblojenosti potožil, bogne-daj pritožil. Ste pa res hecni, vi mestni. Delate se, kot da ste vso pamet pojedli z žlico, pa vam še za eno takole hruško, ki jih okrog in okrog po bregeh raste v šopih, če ne v tropih, ni nič znano. Pa še nobena vinska mušnica, ki je za tolkec delat najboljša, ni bila. Samo mendlali smo jo vsako jesen po tleh in polhe poslušali godrnjat v njej. Ampak za pot kazat je ni bilo boljše in je ne bo. Kaj znat – vedet, vedet je treba, človek božji!

In so se mi zvito in po malem tudi že kar neprijetno odkrito zviška posmihali, ko sem se je, vražje hruške, pri belem dnevu, vsem na očeh in peš po beli cesti odpravil na pamet učit. Prav, sem se tolažil in bodril spotoma – če se že jasno ne zavedate, vam pa, upam, s to svojo pri priči priznано nevednostjo in nebogljenostjo dajem vsaj

občutit, da je s tole hruško in vsem tem vašim zganjanjem okrog nje res en velik božji hec in da tudi za vas pri belem dnevu pamet, presodnost in smeri, ki so vse prave in nobena, iščem. Prav, vi glejte in se smejte!

Kdor išče, ta najde, a ne, možje!? sem rekel pri šanku in tam med njimi prvič dal še za eno rundo in potem je bilo takih rund še toliko, kolikor je bilo ob točilni mizi možakov. In nobeden, a ne, sem zabelil, še ni učen s hruške padel.

Na to so dedci obmolknili in si vidno prisluhnili in naj me hudič, če jim naenkrat ni vsem za vse skupaj postalo malo nerodno. Tam je bil tudi Strellov Frenk, in odkar njega poznam in vse bolje spoznavam, med njimi nisem več samo na konju, ampak tudi v sedlu.

Bo kar držalo, tovariš, je rekel, stegnil roko s kozarcem in mimo vseh trčil z menoj, da si ravno prav preprost za nas. Na hruške, ki jih ni, lezemo, in s hrušk, ki so, padamo. Na zdravje, tovarišija. In vsi smo se prav neumno – preprosto se reče tu po domače – zarežali. Tako pametnega in trdnega – in od kozarca do kozarca zmeraj pametnejšega in trdnjše – se že zlepa nisem počutil. Mater, hruška trapasta, smo preprosti! Smo ali nismo, dedi, a?!

Oglasi se, če boš imel kaj za prepeljat gor na svoje, tovariš, mi je ob slovesu, uram in rundam res kar primerno zavlečenem in na licu mesta še kar zavlačevanem in zavlačevanem, vpricho še preostalih najvztrajnejših bratcev trezno navrgel Frenk. Imam traktor, pa tudi konjsko vprego, da jo vidiš, fifiju! Jaz pa sem potlej za volanom kar zaplaval z asfalta po kolotečinah in iz doline v strmine. Fifiju, z wartburgom visokokolesno spodrecanim, ki se je nad kotanjastim, jarkastim in grebenastim cestiščem počutil zmeraj bolj doma.

Prekleti Frenk, kdo si ga je le omislil med temile, ko je imel najbolj čas!? Rečeš Frenk, pa te vsak med njimi brez nepotrebnega govorjenja in nepomembnega pojasnjevanja že ima kam dat in od kod vzet. Frenk pravi tako in tako. Zmenila sva se s Frenkom o tem pa o tem. Ravno od Frenka prihajam. K Frenku se še prej potegnem, če je doma. Je ali pa ni, ni važno. Glavno je, da ti si, brž ko takole ali podobno omeniš Frenka.

In nikjer ga – majhnega, drobnega, ko škrat gibčnega – pravzaprav nič ni! Same do nizko povešenega razkoraka viseče polprazne hlače! In kar naprej jih vleče gor. Kot da kar naprej gor vleče tisto malo, kolikor je zrasel.

Pa se v resnici sploh ne postavlja pred drugimi. Le ko se na kratko odreže in izsuje, kot bi trugo šodra na sredo ceste prekucnil, mu nobeden kar naenkrat ne seže do pasu, ampak on vsem prav do tja. V pasu, pasu, ne v hlačah, očitno je Frenkova dobro, že kar preodlično obvladovana težava! Kaj hlače, naj lezejo dol, če hočejo. Ko bi me le pod pasom nehalo žret in najedati! si lahko mislimo, da si misli. In še si lahko mislimo, da mu je navsezadnje že več do tega, da nihče ja ne bi opazil, kako ga žre to žretje, kot pa do tega, da bi popustilo – tako zaničljivo brezbriznega se dela do njega.

Že leta menda ga tam nekje zadaj in znotraj prav zagrizeno neodjenljivo poboleva, da je zmeraj malo skrčen in se zmeraj tudi malo skremži, ko se zareži in z roko, že

tako večno nekje okrog popka, kot mimogrede potisne nazaj pod rebra tisto zbadanje, o katerem je vsem tako že vse znano in o njem nihče nima več potrebe posebej ali celo potihoma razpravljati. Zbadanje na Frenkov način, pač.

To je tisto zbadanje, ki je že dolgo enostavno del njega in zaradi katerega tega našega Frenka za nikogar nikoli ni bilo in ne bo ne več ne manj. Če je pa zaradi te stvari, s katero bo moral – kot vsakdo med nami – opraviti sam, postal še pozornejši na naše vseh sort človeške stvari in zato še priljudnejši med nami, je to zato, ker zaradi nje ne pije več žganja. In tudi prekajenega, ki prav tako dela človeka pustejšega in ostrejšega, se ne pritakne več.

Postreže pa z njim, oja. Še posebno slovesno s posušenim želodcem, ki je ponos teh krajev – vsak ploč posebej bolj skrbno prekladan in obračan med zorenjem ko vsak zdrav dojenček. Ne usede se še dobro pri njem doma, že ga ukaže ob tolku prineset na mizo in potem s pozornostjo nekdanjega jedca in izkušenega ocenjevalca te v posebnih tesnih in plesnih posušene svinjine na licu uživa, ko te gleda in presoja, kako in koliko ti uživaš nad njo. Nič ti torej ne manjka ob tem Frenku, čeravno njemu manjka. Sam se jemlje v roke, kolikor se hoče in more, in ne vpleta te v to.

Če je Frenk prišel v kremplje tega zbadanja, je potemtakem tudi to zbadanje prišlo v roke Frenku, zato ni vredno karkoli polagati na to reč, najmanj še v kaki zaskrbljenosti zanj ali kakovšnem sočustvovanju z njim. Ga bo že kako ukrotil, kot je še vse, ob kar je v življenju trčil. Tolku, ki ga pije doma in tam, kjer ga po kmetijah še napravljajo – ob, seveda, obveznih špricerjih za žejo, ki so ta domači sadjevec že či-sto spodrinili s šankov – se pa ni odrekel in se ne bo. Sem pač tako zasajen, tepkovec samoseven, se smehlja skremženo. Ni težko bit na pravo vižo preprost, če nisi preveč pameten.

Ta že nikoli ni s tepke padel, če se sam ni odločil spustiti veje, ta že ne, premlevam za volanom tega Frenka. Koliki že? Kot da te svoje zadnje nemirne čase, ki so me zanesli v to dolino, kar naprej vozarim k njemu in od njega, toliki!

Ta bo še stal, ko bo že zdavnaj podolgem. Saj je že kar precej podolgem, pa tudi že malo počez, ko se – vsemu v brk ali kam – samo s konji na tem svetu še ukvarja. Kdo, ki stoji in hodi s časom, bi se pa dandanašnji še postavljal s svojo vprego, kot se on, kdo? In se cijazil in fural naokrog cele dneve, napenjal in krivil v klancih za žlajfom tisti svoj zbadajoči žilavi životek in se pretegoval nad soro, ko bi se lahko na traktorju kot na tronu fletno potresaval po dolini sem in tja, če bi se mu ravno ljubilo?

S pridnim zetom in trdno kmetijo, ki bi se z njima Frenk lahko kar pobahal, če bi se mu zdelo vredno, bi se gotovo dalo tako. Ampak le, če bi se Frenku tako dalo. Pa se mu ne da, zanalašč ne, fifiju.

Je eden izmed redkih tukajšnjih gospodarjev nasploh, na ravnem dolinskem pa edini še, ki ni opustil reje konj, čeprav je že na asfaltu. Trenutno se asfalt od glavne ceste gor in skozi trg namreč konča ravno pri njegovi domačiji.

In kje druge – se kot šrot v jasliah melje in premleva med možaki za šanki – bi se za prvo rundo bolj upravičeno kot pri njem, ki ni samo partizanski in veljaven krajan, ampak tudi po staro trden faran, za povrh pa še predsednik gasilskega društva.

Res je više njega, levo in desno in naprej do prvih robov planine, raztresenih še kar precej hiš, kmečkih in že polkmečkih, brez izjeme še zmeraj prav šikano po starem obkroženih z gospodarskimi poslopji in sadnim drevjem – ampak nekje je treba za prvo silo končat, ko se kaj za prvo silo začne.

In, navsezadnje – saj jutri še ne bo konec sveta in enega lepega dne bodo tudi one prišle na vrsto. Že zdaj pa se – kar je padla in bila izpeljana odločitev, naj se za začetek asfaltira do Strelovine – čisto drugače sliši, če lahko rečeš, ko komu pojasnjuješ pot: do konca asfalta, in zraven še po domače pristaviš, no ja, do Frenka, tam pa vprašaj naprej, bolje kot pri njem ne boš zvedel nikjer.

Pravit, pa komur že, do konca asfalta, nič drugega kot samo do konca asfalta? Ali bi to sploh bilo kaj, tako govorit? Nič ne bi bilo in pošten človek, od koder že bil, si takega piškavega napotka ne zasluži.

Konec asfalta je lahko kjerkoli na svetu, človek pa nobeden ni kdorkoli, ampak zmeraj nekdo, ki ima pravico zvedet, kje je, pri kom se je znašel in kam jo lahko mahne naprej. In naš konec asfalta, pa konec teh komedij, ni za zdaj nikjer drugje kot pri Frenku, ki je človek na mestu in ki ve, koliko se je treba ubadat z ljudmi, da se kje kaj premakne, in kako jim izkazat čast in spoštovanje, ko se s par ne premaknejo več.

Kako bi se – da samo to rečem – na pogrebi, ko pride konec za človeka, zvezda in križ klala med seboj, če ne bi bilo vmes Frenkovih gasilcev in če Frenk že na samem začetku – takrat se je ravno vrnil iz vojske – in enkrat za vselej ne bi pribil: A smo se zato borili, tovariši, da se bosta še naprej žrla nad vsako jamo?! Naprej s to fano, naj se jo vidi, če se jo mora, tesno za nami gasilci pa križ – naj se tudi kar lepo vidi, da ga ne maramo videt, čeprav se pod njim začne in konča vsaka rit, tudi ta najbolj tolsta in ošabna.

Pa naj kdo reče, da ni bila o pravem času – in za povrh še hudem in nevarnem – ter na pravem mestu ta Frenkova diskustija, čeprav – če pomislimo na kraj žalosti, ki ga zmeraj naredi smrt v hiši – res malo nerodna za poslušat in gledat. Bila je, čeprav zdaj, ko se je ta komunistična norija že močno upehala in unesla in se že o marsičem govori skoraj, kakor in kolikor se hoče, za to razkladat ni potrebna več kaka posebna korajža. Ampak takrat, takrat in še dolgo potem in konca, pravega konca tej barabiji nikjer videt...

... takrat je Frenk – in tega ti ljudje, čuješ, Frenki, čujete tudi vi, tovariš, ne bodo nikoli pozabili, nikoli – takrat je Frenk, da se tako izrazim, s temi pogrebi zavalil en čuda velik kamen prav z drugega konca – tistega konca, ki nas vse čaka – na sam ta njihov hudičev začetek. Kaj ti bo sitno, Frenki, če je pa čista istina – tak čudno velik kamen spotike si zavalil pred vse tiste povojne obvezne oddaje, nacionalizacije, arondacije in aretacije in kaj še vse, da tej dolini, po kateri so se valile ko povodenj, pravzapravtiga – in če človek čuda počasi pomisli – nikoli niso mogle zares do živega.

Le spomnite se, dedi, teh diskustij o teh naših pogrebi, spomnite se na ta čreva! Ko da smo se samo pokopavali in nič drugega počeli vse čase, so se vlekla – najprej iz onih riti na bivšem okraju, pa na občini, še na tej usrani krajevni skupnosti kdaj no kdaj. Ko da – le smeje se, trepi – prav zaradi teh pogrebov za truc umiramo in jim

z njimi nalašč nagajamo, tako nas pavrskih živih niso mogli in nas še zdaj ne morejo.

Mi, trmaste buče, pa kar naprej tiščali po svoje, se reče po naše, po Frenkovo – križ obvezno videt, župnika obvezno slišat, zvonove obvezno razmajat, saj nismo psi, da bi na zvonjenje začeli zavijati, le brez skrbi, tovariši, in se ko psi – kar mislite si – brez vsega pustili zagrebat. Pa se jim je, tem komunistom, ki jih hudič ne bo spravil iz sedla, ker ga večjega od njih še Bog ne najde, zaježilo, kjer so najmanj pričakovali. Kje bi se oni, brezverci, tega troštali, če se še mi nismo!

To rečem, ja – zaježilo, tako čuda na gosto hvalabogu zatikalo, kot bi slabo obkleščeno drevo z vrhom naprej po tleh vlekel, tako kar naprej zaustavljalo. In zaustavilo. Se je ali se ni, dedi? Pa če se hudič nad tem zbosi, vam pravim, da se pri nas že je! In kje se je? Pri navadnem pavrskem pogrebu se je, če mene vprašate, in če se nikjer drugje na svetu nikoli ne bo!

Pa delaj socializem s takimi ljudmi, so tožili in žugali oni z okraja, in z občine in celo iz krajevne skupnosti tote kurčeve si še zdaj kdo upa.

Ga pa ne delaj, če ne znaš boljšega, je v tej diskusiji tako na glas, da so vsi slišali, zmeraj obmolknil Frenk – a ne, Frenki? – in za njim so molčali in se muzali tudi drugi odborniki, z bivšimi partizanskimi vred.

Ja, tiste čase se je slišalo lahko pač le tako, da se je videlo. In videlo se je, če si le imel oči na pravem mestu, da se, hvalabogu, ne posluša. Ne pri enem ušesu noter in pri drugem ven, to je za deco, ampak pri nobenem nič, prav ničesarce noter – to je za dede! Tako si pa ti, a ne, Frenki, s svoje lece, ki se ji šank reče, pridigal tiste čase. Poslušaj le toliko, si dejal stobrd, da slišiš, kaj mislijo, misli pa tako potihlo, da te ne slišijo, kaj si na vso čvekarijo sam misliš. Gasilske sirene, ki v zadnji pozdrav pokojniku na našo gasilsko komando tudi v en glas zatulijo, pa le poslušajmo, ljudje – ne le za rajnkim, tudi nad komunisti tožijo, tudi zanje, za njihova kosmata ušesa, modlijo. Tudi tako, Frenki, se še dobro spomnim, si govoril.

Pri nas pogrebe rihtajo gasilci, smo se – in po pravici smo se, a ne, tovariš?! – postavljali takrat pred celim svetom s totim našim Strelovim Frenkom, ki je tako govoril in tako, kot je govoril, tudi delal. Bolj potihlo smo se, no že, da se nam, šmenta vendar, ne bi kaj utrucalo, in bolj doma tudi, ne glih po zvočnikih, smo se pa ja! Ne far jih ne in ne sekretar, smo se bahali – tudi bolj tako, da smo od vseh tistih zaježancij kar pokali, in še se imamo na vso prekleto žalost kaj na to vižo bahat.

In naj me hudič, če nam z vsakim pogrebom tudi še zdaj zmeraj malo ne odleže. Ob vseh goljufijah in pizdarijah je vsaj pogreb – a ni res, vas vprašam, čeprav je žalostno ko tristo hudičev – je vsaj pogreb, pravim, še pošten in pošlihtan, kot se šika. Saj kdo mrtvemu kaj more, pa naj bo na krajevni skupnosti ali na občini? In kdo živemu prav tam ali pa še kje više, če se ta zaveda, kaj konec koncev vsakega doleti, zato se bo, krščenduš, kot smo mi dedi tule, bo pri nas govorilo pri Frenku, na koncu asfalta, pa če bo tega asfalta kdaj še kilometre in kilometre, magari do konca sveta, za njim!

Gotovo se bo, ker Frenk je človek, ki ga z mesta ni mogoče kar tako premaknit in ker na njegovem dvorišču nista začetek in konec niti ta kurčevi asfalt, zaradi katerega se špetiramo, ko da naravnost v nebesa pelje, niti traktor z vso drugo

ropotijo, katero si si, Frenki, a si je mar nisi? sproti in zmeraj med prvimi po pameti in res zaključno navlekel nanj, da komaj obračaš na njem.

Sem prav rekel, Frenki? Ne asfalt ne traktor, sem rekel. Ne vem, zakaj, ker sem že malo pijan, ampak na to, dedi, se pije in se bo pilo. Jaz plačam zdaj, na tvoje zdravje, Frenki!

Drčim po asfaltu, še zmeraj. Po Frenkovem, pa konec komedij, možakar, pomiri se. Do Frenka, kam pa, do konca asfalta. Že stotič ali kolikič – drčim in te takole premlevam. In še kako prav imaš, pars pro toto obvladaš ko kakšen profesor – začetek in konec na tem dvorišču sta dva svetlogriva in svetlorepna haflingerja, pa na svetu nič drugega! Kobilica in konj, ki se izza svojih zlatozapečenih in rejeno zaobljenih zadnjic kot slastna pogača iz slamnatega jerbasa na Veliko noč hrskaje in hrustljaje ozirata po Frenku, kamor se jima v hlevu ali zunaj za ritjo prestopi.

Luc in Luca. Z Luco je kot poročen, z Lucom ga srkata ko brata, vsi trije pa ko zmenjeni družno ustavljajo pred vsako gostilno. Frenk noter, pa spet ko škrat naglo ven, z dvema z žganjem zalitima žemljama. Pomoli jima ju istočasno z odprtih dlani in ko mašnik pred prvoobhajanci razročen pod – menda zaradi pijanskega lepšega – previdno ovohavajoči in otipavajoči šobi, pokrije ju s kocem, če treba, potlej ga pa čakata do jutri zjutraj, če treba.

Pri taki virčasti se pač ne da špetirat, se krehetajo ljudje, Frenk pa še bolj, ko to prijateljsko draženje posluša.

Z mojo, se nasmiha nabrito – pri čemer se res ne ve, ali s tisto izpred oltarja nekoč, še zdaj živahno in zmeraj za hece, ali s to drugo, ki jo vsako jutro nežno drezne s kolenom pod vamp, da se prestopi, ko jo pri vpreganju poravnava ob štango – z mojo se res ne da sprekljat. Pa veste, zakaj ne? Ker se z mojim ne da. Prevečkrat je one še preklasto, da onega presneta njena ne bi bila koj režasta. Kjer sta prekla in reža, se pa naglo zapreže in, fifiju, se že pelja.

A taka je ta stvar, se ob tej izjavi oddahne vesoljna moška srenja. Čujete, pobje, Frenki je še zmeraj zatorej. Če je on še, bomo pa mi še tudi, to pa že. Niso le pogrebi v tem življenju zafukanem, tudi sedmine so. Se strinjaš, Frenki? Sedemkrat na teden, če treba, se nasukano pači Frenk. Na sedmini človeku vse dol pade, kar za režat se je, kako to pade in odleže. Komedije pa take!

In vsi se režijo z njim in za njim, ki je še zmeraj za vse neumnosti. Samo pobalinsko veselje nad tistim najprijetnejšim kmečkim opraviлом, ki drži pokonci ta svet, jih je naenkrat še. Prav takole, se mi čuda počasi kaže, ko čudno gladko in spokojno sučem volan skozi blage ovinke, so tile poganski pesjani med pogrebi in svojimi pasjimi ohcetmi pretolčki stoletja in tisočletje. Pol bega pol dren – tako, a ne, Frenki, mora bit bezavnik narejen?

In s temi njihovimi ukrivljenimi bičevniki, na njih samih urezanimi, da bi jih kdo kdaj zares in za zmeraj nagonil v kakšno stajo, pa še v takole razgonjeno krajevnoskupniško nazadnje? Tepkovce, ki jim pota kažejo hruške, ki jih nih! Nehajte, no, nehajte s temi neumnostmi, ta zgodba je res stara že tisoč let...

... nisi tako pameten – spet zaslišim Frenka – da bi si izmislil neumnost, dovolj



neumno za ta trepasti svet. Če bi bil, bi bil pa tako čudno hudoben, da bi bilo bolje, ko bi te zemlja ne nosila. Luna, luna te mora nosit po njej, če imaš kaj srca zanjo, ki trpi samo zaradi preveč pametnih. In da si zmeraj za luno, pa kakor se podnjjo postaviš, moraš vedet.

In si prižge cigareto, treznejši od nas vseh skupaj. Če ni pametno, je pa lepo, se malo skupaj z vlečeno reži in potegne. Tudi kajenju se ni odrekel in, se skozi dimast izdih priduha, se ne misli. Cigareta ni za nehat, ampak kh kh za krehat. Kdor dolgo kašlja, dolgo živi.

A ni živet lepo prav zato, ker ni prav nič pametno? Je pametno živet, če veš, da se boš enkrat zagvišno stegnil, vas vprašam? Ni, pa je lepo ko tristo hudičev in še eden z lepo babo za dobro vago. In kako je grdo, pobje, kar okrog pogledite, kako je grdo, če se dela prepametno – en sam polaman račun na račun, birta pa še od nikoder nikjer! Tako je grdo in nevarno, vam pravim, da vse pred sabo naravnost k hudiču v puščo žene. Zato pa pamet v roke, človek božji, da ne boš kdaj kar na gliho naenkrat preveč pameten. Kdor vse prelisiči, le zapomnite si, se nazadnje sam obesi.

Zakaj, dedi, je češplja – to drevo od žganjevega cveta, ta druga drevesa, vsa ta svetna čuda – tako pametna, da tako lepo cveti, pa vseeno tuhtam na vsako v igred. Kar goni me, tako mozgam, fifiju. A če bi bil večen, človek, ne boš pogruntal. Teh štren ne z vlečeš skupaj, če bi bil sam satan. Bog jih ne more, pa jih boš ti, ubogi pavrski kristuš. Ampak, si rečem, vajeti, vajeti pa menda že lahko nategneš, Frenk, in se pelješ tjavdan, fifiju hvalabogu.

In Frenk kar prosi, da bi ga kdo prosil za kaj prepeljat, da bi se le vozilo in vozilo. Vsak dan se je treba kam peljat, ne na smrt čakati doma, vsak dan prepeljat jutro do večera, saj ni, da bi ves dan in v zmeraj večjem dolgčasu konja poslušal, kako vse bolj spočita bijeta ob tla v hlevu.

Konec asfalta! Frenkovega, seveda! Zavijem na dvorišče. Visoko pomladno dopoldne je že, Frenk pa še kar doma. Nasproti mi stopi iz hleva kot tako rekoč zmeraj, če je sicer – kot se na okroglo reče – pri hiši. Izročim mu, že kar obredno, tisto kartonasto škatlo rjavih cigarilosov – Tvorica duhana Rovinj, petdeset komadov. Navadil se jih je pri meni, ki jih včasih vlečem, da ne bi preveč inhaliral. On pa potegne vase, da zažari rob rjavega papirnatega ogorka.

Razveseli se jih kot zmeraj, čeprav ničesar ne potrebuje, z nerodno odigrano malomarnostjo in zatlači, kot mimogrede in ko se že obrača nazaj, v zadnji hlačni žep, da se mu hlamaudrač povesejo še niže zadaj pod kolena. In že stopava – kot po navadi in, kot zmeraj, brez besed – spet nazaj proti hlevu. Najprej v hlev in še v svinjec, da se v pravem srčnem razkošju razgrne in vidi, kje stojte melje, prežvekuje in cmoka tisto, kar se potem sede za mizo poskuša!

Danes, že vidim, si moram nekaj izmisliti zanj, da bo to njegovo furmansko zapolnjevanje tekočega dne z delovnim nalogom od samega Gospoda Boga, kot Frenku njegovo bogovsko neodvisnost nevoščljivo oponašajo šaljivci s šihov, dobilo svoj določni cilj.

Kako ste rekli, pobje, tekočega? ga že slišim, brž ko na to samo pomislim. Kaj mi

že smrt skovikate? Čakalnega, cigani, čakalnega, ne tekočega. Tekoči dan se izteče, čakalni pa nateče, in delat, delat kaj, ne tjavdan čakati in dolgčas doma prodajat. Delat nekaj, je hudo – delat kaj, fifiju, je pa fletno!

Danes, si vseeno še zmeraj domišljam, ga gotovo potrebuje, tak cilj, sicer ne bi bil še zmeraj doma, moram mu kako pomagat do njega. Sploh pa, kakšen cilj – navaden droben ciljček. Kaj si rekel – se brž popravim – ciljček? Kakšen ciljček, ti se pa res še nisi ničesar naučil od tega Frenka – cilj, vendar, kot ta gora z vso svojo strašansko težo nad Strelovino vciljen v to prazno boljščeče dopoldansko mrtvilo.

Tako nekam globinsko udrto, res, ta Frenk že brede to svojo čakalno dobo s temi svojimi preprostimi opravili med nami zadnje čase in tako lagodno počasi zastavlja – se mi zdi – če le more, z njimi pot tej moji preganjavični zasoplosti, da sem že v dvomih, če tega – posebno z menoj – sploh ne počne zmeraj bolj namerno.

Kaj, če čuti, kako vse bolj napeto se mi tu v prsih z vsakim novim nedodelanim dnevom navija nekakšno noro nepopustljivo jekleno pero, in me s tem svojim hlačonastim premikanjem po dvorišču nalašč ne upočasnjuje – sam ko en sam krhek, do roba nalit frakeljček ene same velikanske vezne posode, polne te depresivno zamolkle, že skoraj črne modrine, ki visi nad planino?

In kaj, če mi, kristuš usmiljen pavrski, zdajle, ko drug za drugim stopava v hlev, iz vse te svoje predpotresno živalske občutljivosti, s katero se tako robato nežno in pazljivo nosi in ravna po tej zemlji, sploh že kar po gasilsko molče ne trobenta: priključi se že nanjo, zaboga svetega, da te, praznega in morastega, kot si, ko letaš okrog zaradi te svoje bajte in upaš, da se potrošiš z njo, ne združne?! Odpri se ji, glej, kot jaz, da te zalije, da se pritisk izenači, in čuvaj, človek, da enkrat ne pljusneš čez.

Preveč neučakano nekaj delaš pa delaš, ti pisatelj ali kaj si že, kaj zaeni umetniki ste že vi vsi tam v Ljubljani, se mi oglašate še od zadnjič, ko sva sredi glasne pивske gneče zašla v dvogovor – iz bučečega gozda znenada v smrtno gluho lozo. Samo nestrpnost si delaš, ta pravega čakanja pa ne znaš narediti, ne znate narediti med tem delom vsak čas, vsak šrit toliko, kot je za nohtom črnega.

To je zdravje, pob, in veselje – vsak čas, vsak šrit. Smrt hiti in priganja, ne življenje. Življenje čaka, vse zmeraj prečaka. Zato pa – dobre živce pred njo imet in počakati in to videti, to! Tako čaka pravično vse, kar si pravega postoril, da se ti srce zasmee, pa zdrav in vesel že spet še kaj malega prideneš zraven. Pa spet in spet, saj imaš čas, ne?! To čakanje se vleče, a? in dolgčas človeku bit ne sme. In samo to, pob, mi verjemi: videti smrt hitet – samo enkrat v življenju to videti, pa ti za vse življenje nobenega čakanja nikdar več ni preveč.

Goved bom povečal na petnajst glav, pove že tik pred hlevom gospodarno. To tuhtam in rajtam takole okrog voglov že vse jutro.

Prestopam za njim prag. Iz špranje ob steni rumeno nori regratov cvet. Kakšno je to tvoje ta pravo čakanje? Izza katerega svojega daljnega brega ga vlečeš? Kako prav počakati, to te menda – še sam ne vem – hodim spraševat, Frenk. Zadnjič si naenkrat obmolnil ko grob. Da Rog spravim skoz cenzuro za čez sto let? Je to, recimo, to? Da se nam ta brezna odpro, ko bomo vsi že v grobu, ves narod en sam



pobeljen grob? Da se me zasliši, Frenk, a razumeš, sploh zasliši, ko se že zdavnaj ne bom več slišal?

In če gre samo še zame, v čem je to tvoje prav za počakat, to tvoje – kako naj temu rečem – ubito živo započakanje: ali naj se zatrem in upam, da se mi ženska unese in prestopi prag tele moje bajte, ali vse razdrem in ne odlašam zaživet spet po svoje brez vsega edino mojega – tri otroke imam z njo, ki ji ni več do mene, Frenk! Ti pa prav takrat, ko mi zakipi, da bi zakričal, obmolkneš ko gluha loza, naenkrat tako leden od vse topline, ki jo naokrog siješ, da me zmrazi. Živega človeka strese, ko stopi prepoten iz avta in s sonca takole za teboj v hlad, smrt ga povoha. Sončev parazol – to bo zagotovo od tistega norega regrata ob pragu – je tako napet čez planino, da sem v hlev slišim, ko te na pol poslušam, da samo zlato prasketa.

Nov silos bom postavil, betonski, desetmetrski. Totega ta starega, koritastega, bom pa kar nazaj zasul. Sama gnojnica zmeraj v njem zaradi te prstene jame, pa če še tako kropiš to zel z mravljinčno kislino. Mleko ima duh, živina ne žre. Od klora se ti oči solzijo, da jokaš ko na pogrebu, jaz to že vem, in od mravljinčne kisline tudi.

Ta novi, ta pa bo, ta, zatorej! Ko nebotičnik, fifiju, ko Šoštanj, boš videl. Takega tu ljudi še niso videli. Puhalnik kar direkt s kombajnovega pobiralnika gor, nobene umazanje na to frišno zel. Teža jo pri taki višini sama tlači. V dveh, treh dneh bo, rajtam, poln oktobra – in, pravim, brez vsakega tlačenja. Pa tudi, koruzica posekana moja, nobenega dihanja znotraj v silosu, nobenega gnitja od zdaj naprej več, samo sladko cmarjenje.

Sladka, ko na štoržih že voščene zobke dela, listje je pa še zeleno – taka je ta prava za siliranje. In zaradi pitancev mi prav koruza najbolj odgovarja. Pa še najmanj je aklih, frišna gre lahko kar z njive v tak silos, vodo in plinotesen, kot se reče. Ko za na fronto potrjeni in požegnani drajundevancingarji bo kmalu tam na naši zafarovski parceli, boš videl. Veselo za pogledat take čedne soldaške vrste, pa tudi žalostno. Ta silažna zel je pač, kaj čemo, mlada posekana. Nič ne rodi, samo redi, kaj moremo. Zato, kot bi vedela, a? tako hiti bit sočna.

Pravim, ja, silos pa ko bunker, iz armiranega betona. Vajenštefan sistem ali kako, z eno samo feršolungo, v enem šubu za ulit. Nobenega nabijanja cementa počasi in zamudno, pa nič od šuka do šuka, vse naglo in natančno z vibratorjem polnjeno. Zato pa tudi bo vodo in plinotesen, se reče. Ganc diht, a ne, po švabsko, zel v njem ko lazaretu, ne ko v grobu. Pa brez strehe bo, poglej, samo s pokrovom na vrhu, vodo in plinotesnim.

Privleče iz zadnjega žepa – mimo škatle s cigarilosi Tvrnica duhana. Rovinj. 50 kom. – prepognjen pomečkan ciklostil. Razgane ga, zgledi na kolenu – na njem vijolično šrtkana shema z naslovom Silos, sistem Weihenstephan. Luc in Luca se ozirata in vlečeta na ušesa. Tudi govedo dol naprej po štali že pogleduje po nama, a ne prisluškuje. Prežvekuje.

Dvajset kil silaže dnevno na glavo – ob mrvi in močnih krmilih, seveda, pa zračunaj, koliko to čudno dosti nanese, reče Frenk in ploskne Luco, ki se je medtem, kolikor je mogla, prestopila nazaj in se mu nastavlja, po debeli riti. Obstopi jo podjetno ko kakšno ritasto kelnarco, kot bi se hotel podrgnit obnjo. In jaz previdno

za njim, kolikor, seveda, mogoče ob steni, ki jo zato res tudi podrsam.

Frenk se dela, ko da ne opazi mojega respekta pred Lucijino spočito zadnjico, v resnici pa mi ga kar se da obzirno in naklonjeno že daje vedet. Je že pri furi, ki jo pričakuje, a ne čaka, kako bom začel. Raje me najbrž iz dvojnega užitka – konj se bojim in prav o njegovih konjih bo ravnokar govor – odlaga.

Obstaneva pred še praznimi privezi – tu bodo pitanci, privadit jih je treba na silažo že koj spočetka, prežvekovali drajundevancingarje z zafarovške parcele. Moj letnik, drajundevancig, pojasni šalo, prvi vpoklican že poleti dvainštiridesetega in ves na rusko fronto. Ob letu nas je bilo že pol manj. Ko sončev netopir vijugaje huščne skozi vrata lastovka v gnezdo pod stropom.

Feršolungo posodi pospeševalna, cement je že na zadrugi.

Sem mislil, začnem, sem mislil, da bi – – – pa vidim, da si sredi dela. Cement, slišim, pa – – –

Kaj cement! Cement bo že ta mladi po šihu s traktorjem počasi zvlekel z zadruge. Da bi ga mi trije, čuješ, Luca? Kaj slišimo, fifiju! Da bi se vidva z Lucom nad cementnimi vrečami pretegovala? Pa da bi se za našim gumarjem, ko vidva ritneta, moral samo cement iz kakega strganega žaklja še zaprašit? Take sramote pa že ne, frajla, ne da ne?! No, le spusti naju zdaj mimo. Dajmo, dajmo, saj toti tovariš iz Ljubljane ni mislil tak hudo. Midva pa še v hišo stopiva, spotoma poveš. Ženski sta doma, otroka v šoli, pojužinaš kaj. Potlej pa akcija, tovariši!

Nič nujnega, Frenk, sploh nič. En plehnat sod imam prav tam dol pri zadrugi, pod studenec bi ga postavil. Pa žleb, imaš? Nimam, pravzaprav nimam še. Eh, vi umetniki ljubljanski. Dobro, da sem vprašal. Pridem z motorko. Ajns cvaj bom za tabo.

\* \* \*

Pusti me čakat že skoraj tri ure, kline hudičev. Zanalašč ali kaj me pusti sedet tule v bregu ob hiši in žulit pipo, saj kaj bi človek počel pametnejšega, če nekoga vsak čas pričakuje. Nebo, cikcakasto narezljano od vršičkov smrek naokrog, ko prednevihtno od že kar počrnele modrine – tak brezoblačen, vseмирsko razgaljen dan.

Tak spokoj, se že brezskrbno ugrezam v to veličastje vse globlje, vse bolj zasvojeno, vse zaupljiveje. In tu me, lahkoverniža, že povsem brezmočnega in ko dojenčka zazibanega, zaskoči. Zaskoči tako zahrbtno in brezobzirno, da zevnem po sapi in se z dlanmi zakopljem v rušo. Skrito je, to iznenadno strašno – me noro jasno obide – tam zgoraj, v brezdanji globočini te ponorelo modre modrine, ki sem vanjo še ravnokar tako omamno tonil. In zdaj zdaj – otrdevam od groze – lahko stori, da to brazglasno in brezoblačno nebo razkolje blisk in da ga od tega sparnega žehtenja ta hip pri belem dnevu oblije mrtvaška zona zvezd. In kaj naj storim, zahlipam, sam pod to neznansko nevihto, o kateri nihče drug ničesar ne sluti, ki se bo le zame v tej strahotni samoti zdaj zdaj razbesnela, kaj naj storim? Umrem, če se ne zganem. Tako se gotovo začne umiranje in ni ga ne blizu ne daleč, ki bi ti mogel pri tem nezadržno naraščajočem pomagat.

Sedem v avto in se odpeljem, me popade, ko sopem vse hitreje, s srcem v grlu. K

vragu Frenk in njegove nore fure, bo že sam odložil tisti sod nekam obkraj. Kaj, če res umrem, če se ne premaknem, če ne zmaknem s sebe tega nepremičnega vsepogleda? Nisem jaz za to samoto, nisem. Strah me je bit sam z njo, niti malo ji ne zaupam. Lahko mi kaj stori in nihče ne bo nikoli zvedel, kako in kaj je bilo, nihče. Pa še toliko imam za poopravit povrh vsega! Pojutrišnjem grem vendar na dolgo pot – sam, brez ene same besede za slovo, samo ljubčka in križka dam trem spečim in se odtihotapim iz hiše v taksi in na letališče. Sam, pa se še silim bit sam.

Tako pozabljen na tem pozabljenem kraju, pod tem samopozabljenim nebesom – ali ni blaženo bit tako za zmeraj tako odložen, tako dokončno izgubljeno najden?

Blisk me presune, kurja polt me spreleti, sladek krč me grabi. Kaj je toliko mravljinčje kisline pobrizgane po tej pregreti travi, da mi solze tečejo po licih?

O ne, ne boš me s tem samopomilovanjem, kdor si že, ki me imaš tako v pesti, da lahko samo prste razpreš, pa padem v to tvojo modrino ko kamen. Frenka počakam, pa če me hudič pri priči. Z njim se zmeni, če me ne bo več našel tu. On je na tej tvoji navezi, v tej vezni posodi, jaz se ji ne upam odpret in vdat, jaz bi rad še živel. Zadrži dih, fant, umiri se, ne pusti si blizu. O njem, o Frenku razmišljaj, ne o sebi, pa bo prešlo. O tej bajti na tej hudini – – –

– – – pravijo, da Nemci niso nikoli prišli do nje, čeprav so ničlikokrat prehajali vso planino podolgem in počez, tako skrita je bila v tej grapi, dokler je šele pred kratkim ni oplazil ta gozdarski makadam. V njej, ki že pred prvo vojno ni bila več obljudena, so spali kurirji, se je še po drugi med obveznimi oddajami na črno klalo. V njej, govorijo očitvidci, je Frenk pozimi štirinštiridesetega predlagal štabnemu razsodišču, ki je sodilo ujetemu šturmfirerju peščice zagrizenih domačih vermanov: zakaj takoj v zemljo z njim, tovariši? naš je, domač, pa naj za kazen bos preskusi, kako hladna je za izdajalce. In tako je dedec v stare cunje in žakljevino ovitih nog res prisilno prepartizanal zadnjo zimo, preživel in še zdaj naroča Frenku pijačo, kjer ga le sreča. Golih nog pa ne pokaže nikomur. Menda ima na njih prste ukrivljene, črne in luskaste ko stara kura kremplje.

Že spet Frenk, zmeraj zraven in nikoli. Akcija, tovariši! Akcija, ja, kadar on hoče. In kakšna gajžla ti njegovi tovariši za tovariše! Če ne švrka z njo, pa pobalinsko poka, da ga je zmeraj čutit zares in nikoli. Si bil zmeraj tak, Frenk? Tak je, kar ga poznamo – kar se je ob demobilizizaciji vrnil iz vojske z enim činom ali nečim takim. Ne, se ne strinjajo tisti, ki ga poznajo dlje – tak je bil že pri partizanih, ko je z ruske fronte doma na dopustu prebegnil v goščo. In kakšen si bil še pred tem, Frenk? Si bil res ko modras, ko si bil še pob? Kako naj štejem nazaj, povej, po slovensko ali po švabsko drajundevancig, cvajundevancig, einundevancig – – –

Akcija, tovariši!

Planem ves zmešan na noge iz polsna. Spodaj na cesti se mi kraj lojtnika reži Frenk, Luc in Luca pa mi s svojima spranopšeničnima švabskima glavama izmenično kimata v pozdrav. Ko dvigne motorko z voza, se skremži od bolečine, a ko si popravi hlamudračce, se že spet reži – – –

– – – ko vodica dotipa z ilovico obloženo kotanjo pod debelim in širokim ustjem žleba, se skuša najprej potuhniti vanjo. Ravno kar je še migotala in pobliskavala med

robovi skalic, v zajedah, se v ogrličastih nizih spuščala po polomljenem šibju in protju in se, poskok na poskok, napeta in stanjšana lizala čez oblo kamenje – zdaj pa naenkrat, hop, jo prestreže in ulovi prsteno prgišče pred izdolbenim hlodcem. Nič čudnega, če se prvi hip zmede in ustraši in poskusi zamočit vanj, poniknit in ubežat skozenj.

Ilovnato dno kotanjice s polkrožnimi sledovi Frenkovih hitrih prstov pod robom – ta vrč je neolitsko okrašen od znotraj, ta hlastna Frenkova naglica je naglica te vodice, daj še ilovke, ti umetnik, še! – takoj žametno zamolklo potemni. A ne popusti. Vodica je že v pasti – ne naprej ne nazaj ne more več. Zbegano zaokroži, medtem ko vidno narašča. Za njo se vleče repek pupčasto rjavkastega kala, ampak vse krajši, bledejši in bolj pahljačast – vidno se bistri in umirja. Neznansko hitro se udomačuje, prilagaja in privaja. Nič več ni prestrašena – zdaj je vse bolj radovedna. Zato se, kajpak, dviga in dviga, da bi pogledala čez rob.

Tega užitka ni poznala, uživava družno z njo s Frenkom, vsak s svoje strani sklonjena nad žleb. Kako mimogrede ga je imel nared, ta Frenk, in kako odveč mi je bila še maločas nazaj ta njegova frenkowska akcija! Bilo mi je samo še za odit, samo zbežat od tod me je grabilo, Frenku pa samo za govorit: bova ja vkopala sod, bova ja urezala žleb, do mraka se ne čaka!

In sva ga – na bruhanje mi je šlo od odpora, a sem iz same vljudnosti stisnil zobe – res vkopala. In sva se zagrizla v breg – gosto mlado smrečje me je, tako nerazpoloženega in zato leseno okornega, bilo v obraz in me spravljalo ob pamet, srbeč in skeleč znoj me je oblival – in Frenk je mimogrede našel primerno smrekovo sušico.

Podrla sva jo in zvlekla na cesto in Frenk jo je – podrži tam na kraju, ti tovariši! spusti že, zaboga! – razpolovil podolž, kot bi mignil. Potem je eno polovico – ta bo zatorej, ker je bolj groba – stisnil med stopala in ji z vrhom motorke in ritenski odstopajoč vrezal žlebič.

In zdaj se greva špilat, vodico v rižo z njim lovit, se je veselil že vnaprej – medtem ko sva žleb v bregu utrjevala in podlagala z vse večjim pečevjem. In sem se nalezal tega špilanja in tega veselja, hudič, res sem se ga, ko sem mu nosil in podajal ilovico, ko sem jo mehčal in gnetel v kepe, ko mi je hladna in mastna pogledovala ven med prsti in sem – pacek, slišim od nekd materin glas, ti pacek mali, a se ne dam motit in delam naprej potičke – začel pacat in pacat – – –

– – – prekleti Frenk, res je fino naštelavat studenec! in vodica je že do debele ustnice žleba, za pitje nabrane v ganljivo neroden šobast dulec, že narašča ob njej, je že do žlebičaste zareze. Tam pa – kakor da je začela oklevat, kakor da jo je tik pred zdajci popadel strah prevesit se čez, obviset v neznanem onkraj, kot da se bo – da človeku zastaja srce – kar ustavila... A tedaj se – da človeku srce zaigra – z nenadno, do zdaj prikrivano močjo, v blestečem in naenkrat sproščeno zgovornem curku požene v žleb in zlije po njem. In že nese s seboj drobir in skorjico lubja in nama s Frenkom z glasnim škropotom že sporoča od zdolaj, da bo poslušno in poskočno, se pravi, čimprej, napolnila sod.

Zdaj boš ponoči kdaj lahko zaslišal, kako voda obliva svet, reče Frenk, ko do mraku in čez sediva ob studencu, poslušava njegov curek, hladiva pod njim steklenice in pijeja studenčno mrzle špricerje. Tudi če boš više v riži kdaj naredil zajetje za

vodovod, bo ibra te vode zmeraj dovolj. To je čudno močan izvir, čeprav ne kaže. V nobeni suši ne presahne. Zaradi njega so se tu naselili in martrali ljudje, skrčili to ledino, ki je zdaj skoraj vsa že spet zaraščena. Ja, ja, živo vodo moraš imet za sabo in na svoji strani, da zdržiš.

In se ozre po prvih zvezdah. In sem miren, kot že ne pomnim, da bi bil. Prespim v bajti in šele zjutraj med prebujanjem zaslišim studenec. Pa me, na, spet spomni vsega. Čudno močan izvir, ob katerem so se ljudje martrali.

\* \* \*

Videl sem, Frenk, kar me ni bilo tu, kako voda obliva svet – ojeklenele vodene puščave Atlantika z desetkilometrsko višine, kozmično kolcanje zarjavelega Pacifika ob kalifornijski obali. In nobenega spanca si nisem več upal pričakat spokojno zatisnjenih oči. Le zamižal sem in že je pridrlo nadme, v višino utaplajočega se pogleda, z obeh strani to vodovje vodovij. In naenkrat se mi je vsa ta neizmerna medeoceanska celina zazdela le še izgubljen otoček, ki sem se nanj ujel in s katerega ne pridem več domov.

Takrat sem, Frenk, med kačjepastirskim šelestom ventilatorja nad ležiščem, zaslišal najin studenec in se te spomnil. Vlekel sem, trepetaje po rešitvi, na uho, kako hiti polnit oceanska brezna, da bi me dosegel in s svojim šumotom pomiril. Tako daleč sem moral, pomisli, da sem ga zaslišal in da zdaj vem, kje zame voda obliva širni svet. Amerika je otok, Frenk, navaden klavstrofobičen otok, če nosiš s seboj tak čudno močan izvir. Ti si to vedel, ne da?, čeprav se ti o tem, kaj pomeni klavstrofobija, še sanja ne. Pa si me spet pustil plavat in še sebe si mi nazadnje podtaknil v preskušnjo. Zakaj mi takrat ob studencu niti z besedico nisi namignil, kako je s teboj? Ko sem se te v Ameriki po toliko tujih doživetij prvič spomnil, še slutil nisem, da je tako hudo in da me morda kličeš. Pa pridem domov in preberem že več tednov staro sporočilo: Naš oče Strel Frenk je včeraj bil z rešilcem odpeljan v Ljubljano. Je revež tako trpel in je rekel, če vi gotovo poznate tam, tiste doktorje?

Odprt, pa spet zaprt – rak na pankreasu. To, Frenk, zvem zaupno in to naj ti prinesem s poti? Prekletega gladkega asfalta bo zdaj zdaj konec, pa se še zmeraj samo sprašujem, koliko ti sam veš o tem. In še zmeraj se nisem odločil, ali naj vzamem s police nad volanom brazilske cigarilose zate ali ne. Prekleti cigarilosi neokusni v tem tvojem položaju – v vsakem primeru, če veš ali ne veš, neokusni. Preklet svet hudičev, na dvorišču je že nekaj avtomobilov in, res, z leve strani marofa, velikanski betonski silos!

Toliko bolj velikanski, toliko bolj betonski, ker Frenka ni nasproti iz hleva. Stopam čez vežni prag še zmeraj s cigarilosi v glavi, odpiram vrata v hišo, cigarilosi so ostali na polici nad volanom, pozdravljam – čeprav sem videl avtomobile na dvorišču, me zmedejo ti ljudje za mizo, vse druge pozdravljam pozorneje kot Frenka, dva izmed njih poznam. Na vratih v kuhinjo se prikaže Frenkova žena, odzdravlja mi vprašujoče, zarotniško. Frenk sedi na klopi ob steni pri vogalu mize v pižami, skrčeno, s prekrizanimi nogama in s šlapami na golih stopalih.

Frenk v pižami in v copatah! Nikoli nisem niti pomislil, da bi Frenk utegnil imeti



pižamo in copate, mogoče so ga oskrbeli z njimi za v bolnišnico, kot na obisku v bolniški sobi zakoračim mimo drugih k njemu, roko si dava.

Si videl silos, ha? in oni okrog mize, vsak s svojim šilcem žganja pred seboj, se tudi prisilijo pridahniti vsak svoj ha. Sicer molčijo in se niti ne presedajo preveč očitno. Sedimo in molčimo. Govori samo Frenk. Pred seboj na mizi ima tisti pomečkani vijolični ciklostil. Oddrsa k oknu, kaže ven na silos, ki ga od tam – in še malo sklonjen mora biti – sicer le on sam vidi, ampak to ga očitno ne moti.

Vajenštefan sistem, razlaga, štiri vratca pa lojtrca do neba, od tega ga še ni zatorej tu pri nas. Vsi ga, vidiš, tovariš, hodijo gledat.

In se vrača nazaj na klop in vsi spet obrnemo glave za njim. Ruknem dva zapored, da bi mi popustilo. In pomaga, že popušča. Najbrž vsem. Pridno si dotakamo.

Ja, rečem, seveda.

Ja, ja, ti po svetu naokrog, mi pa bunkerje ob vogale, da nas je skoraj frdirbalo. Ampak dohtarji hvalabogu znajo in čez dober teden bo že semarjena ta koruzna zel, saj se spomniš, ne?, mojih drajundevancingerjev, mi pa fifiju spet po lojtrci gor pa po lojtrci dol.

Nekateri skoraj potihlo, kot da maša še traja, odhajajo – Frenk komajda opazi, čeprav vsakemu pomigne v pozdrav, drugi na podoben način prihajajo – Frenk tako zmeraj na novo razlaga pol stari, pol novi ekipi. Kar kljuko si podajajo, Frenk, ti pa nič ne posumiš. Poslavljat se hodijo od tebe, ali ne vidiš, ti pa naenkrat ne veš nič o slovesu. Pa ravno ti, ki si se s takim užitkom znal kar naprej poslavljat, da bi človeka že skoraj prepričal in pomiril s tem.

O ti žel človeška revna. Speljem z dvorišča na asfalt, Frenkov asfalt – zmeraj bo, o ti prekleti svet, ostal Frenkov – in se prisilim štet naprej drajundevancig, firundevancig, finfundevancig ... če bi oči imele brisalce, bi jih moral vključiti. Kaj pa, če si si ravno to, da nič ne veš, prisluzil, Frenk?

\* \* \*

V tem tednu že drugič peljem v isto smer nazaj. Vem, da zadnjič. In še nekaj od danes popoldne vem – to, da človek ne more nič ne prisluziti ne odslužiti, samo služiti mora, zel človeška, in se cmarit. Prav semariti, ko pride čas, to more. In kaj še vse veš, človek! Komaj še zdržim v tem, kar vem. Od tega naraščajočega vem vem vem me – človek, pazi vendar – zanaša v ovinkih. Vem, ljudje božji, česar nihče drug nikoli ne bo zvedel. Vse o Frenku vem od danes popoldne.

Zakaj si si ravno mene izbral, Frenk? Kdo mi te je ravno menil, ki me zanaša, pripeljal na pot? Se bom prav semaril, če se zatajim in ostanem doma, vsaj pri otrocih, ali se bom semaril prav, če lažni videz, ki sem ob njem brez moči, razbijem in grem? Komu naj služim, če hočem sebi ostati zvest? Ni, fifiju, v tej zvestobi največje cmarjenje? Zavrel bom od tega razklanega vžičenja. Zavrem. Ustavim – – –

– – – Frenk fermentira! Njegova roka, ki mi jo kot v zapestju zmehčano z vso muko pomoli s postelje, je vsa vlažna in mrzla, bledozelena, gotovo je tudi že kislja. Vse ve! Vse plasti, ki si jih je nalagal in sproti tlačil, vodo in plinotesno zapiral, so zdaj

razgrnjene, vsi njegovi seseklani drajundcancingerji do oznojene kože posneti z njega – tu spodaj, na tej postelji zdaj leži in se kaže tisto od nekdaj in za zmeraj frišnozeleno budno in v desetletjih prav scmarjeno, užitno ohranjeno, zrelo za takojšnje pokladanje, o ti ubogo bogata človeška zel!

Ti ne veš, bruhne iz njega ko iz neusmiljeno premetavane in sklopcane radenske – najbrž je komaj čakal in se komaj še zadrževal, mogoče se je bal, da me še pravi čas ne bo, da ni prav izbral in da sploh ni bilo vredno izbirat, ker je na svetu vse brez namena in pomena.

Ti ne veš, kaj sem jaz videl. Tega še nikomur nisem povedal. Samo tebi bom, ker niso od tod. Tu je tistega povsod, za fure in fure sem ga napeljal, skoz okno mi noter, do semle noter, ne morem več dihat. Veš, kako se to urihta? Čisto enostavno, takoj boš znal. Zlezeš gor po lojtrci, prižgeš šop slame, pa spet diht zapreš, da zrak zgori. Pa ne diha zel več in ne gnije. Vse je narobe, če gnije. Ne pozabiš, če gnije, pa če bi bil hudič. Boš? Boš šel prižgat?

Bom, Frenk. Prižgem in pozabim.

Ne, ne pozabit. Odpret, razkopat, mogoče še kaj diha noter. Ne, ne prižgat slame. Okno odpret. Zraka. Pogledat, če je že za pokladat. Ne pozabit, ne mene pustit noter.

Veš da ne, Frenk, preslab si še.

Ne, ne. Ne me budit. Ona ona – reci ji, ko boš šel – naj me ne kliče kar naprej, ko zadremam.

Bom naročil, Frenk. Poskusi zaspat zdaj.

Ne, ne. Najprej ti moram povedat, tisto. Tisto je bilo tako, Kristus Bog, da so v jarke, pet šest metrov globoke, gonili ljudi – moške, ženske, otroke, starčke, ves narod, razumeš, kar po vrsti skupaj segnan. Drugi so jih morali pa z vrha zasipat, žive. In potem so te druge nagnali te prve teptat in so ti tretji, na novo prignani, zasuli te druge. In tako naprej in naprej, ene povrh drugih, nikoli konca. Nikoli, Kristus Bog, nisem maral koritastega silosa. Le kako, da sem ga trpel? Kako sem ga lahko tako doigo? Sama umazanija in gnojica, pa še s traktorjem za tlačit, vozit gor pa dol po tistih siromakih. Betonski, ja, ta je pa nekaj drugega ...

Pusti silos, Frenk, in povej, kje si to videl.

Pri Kijevu, ob Dnjepru. Stražit sem moral, za kazen. Ampak nobeden ni skušal pobegniti, kakor je Bog v nebesih, je res, da nobeden. Samo blejali so ko ovce in klor je šel v oči, da je bilo vse objokano. Nobenega dela nisem imel, samo stražil sem in gledal, razumeš, gledat sem moral to. In kako je peklo v oči. Zato pa pravim, nobene mravljinčne kislina na zel več, odkar imamo nov silos, naj se scmari samo od sebe, če se hoče, ali pa nič.

Kaj, Frenk? Kje praviš, da si bil to? Pri Kijevu, ob Dnjepru? Veš, kje si bil, človek božji? Nemogoče, da bi bil kje drugje. V Babjem jaru, največjem morišču, si bil.

Nič ne vem. Za kazen sem bil, fant, kakšno kazen, to vem.

Zakaj, Frenk, za kazen?

Ker sem izdal sebe, Slovenijo, kakšen drajundcanciger, noben več od takrat naprej, vse sem izdal. Samo zato, razumeš, ker sem zakričal javol, namesto da bi namesto da bi Kristus Bog zabrusil nazaj najn. Nič drugega, samo najn najn najn kot

tisti Luksemburžani zraven mene, vseh sedem drug za drugim najn najn najn in potem vsi pod strel. Jaz pa – saj nisem bil preprost, da bi rekel najn, ko je šlo za glavo.

Za glavo?

Za glavo, ja, saj sem bil ja obsojen na smrt. Zaradi enega pisma od doma. Domači mi pišejo po ovinkih na tisto vižo, saj veš, gozdovi so še zmeraj zeleni, divjačine je čudno dosti letos, puške pokajo, zmeraj več lovcev je v gošči – cenzura pa pogrunta pa gremo pred puške jaz in še sedem Luksemburžanov, tudi, so rekli, veleizdajalcev. Smo že drug zraven drugega, je že konec, mislim, kar stopi zraven en oficir in vpraša vsakega posebej bist du fir unser firer. Dedi so bili ti Švabi, žal jim je bilo nas soldatov. Ampak Luksemburžani, Kristus Bog, eden za drugim najn najn najn. Jaz pa, ko pride do mene, javol, da mi je skoraj bobnič razneslo v ušesih. Tako sem zakričal, hudič, vidiš, ali bi ti kako drugače? in sem šel za kazen samo stražit, fant, kakšno kazen. Kakšen drajundcvanziger od takrat, noben več.

Največji, Frenk, najstarejši, rečem in se prisilim štet po tihem drajundcvanzig, firundcvancig, finfundcvanzig... Frenk mogoče misli, da molim, ko premikam ustnice, in izmučen od tolikega govorjenja zadrema.

\* \* \*

Spet premikam ustnice, spet potihlo štejem po nemško. Ta tehnika edino pomaga, da se zmehča cmok v grlu, da od nepremičnega stanja na mestu prenehajo drgetat noge – z enim stopalom sem v tej gneči skrajnje neudobno na betonskem okviru nekega groba – da me mine panična pomisel, kako grozno bi bilo videt, če bi se obrnil in se začel rinit med pogrebci k izhodu pokopališča.

Pod nizko novembrsko oblačnostjo, pol planine je v njej, besede od groba odfrfotavajo nizko prek naših glav. Ne vem, če jih kdo lovi, jaz jih ne. Na grobovih še scvrknjene krizanteme in voščeni pečati dogorelih sveč od bližnjih vsesvetov. Nad ta zapečaten molk pripleše izpod neba prgišče redkih snežink.

Vidim, kako se zastava pobito skloni in razpusti in potem siromašno uplahnjena odhuli čimdlje stran od groba – predstavnik zveze borcev je končal s Slava mu, in kako se križ okorno, a plosko naravnost in krojaško ravnih ram prerine v ospredje.

Župnikov šibek starčevski glas veje ničevost, tožeče se – prah si in v prah se povrneš – spopada s tesnobno izpraznjeno tišino, da bi mu na vejali, ki z njo pokadi na vse štiri strani sveta, ostalo zrno vstajenja. Nazadnje si pomaga še s spominjanjem dobrotne in nepozabne podobe pokojnika in njegova leta in desetletja so res spet in zadnjič živa med temi hribi, na teh cestah.

Tudi v meni se dvigne in poleže obdnjeprski prah. Ko končujem s finfundzehcig in začnem spet z ajns, to res ni več panično štetje, ampak molitev, sestavljena iz let in desetletij. In ko v en mah zarjovejo rdeči gasilski dinozavri, razpostavljeni krog in krog pokopališča, da se nam vsem brez izjeme zatrese topli in zadahli drob, vem, da je to komando, kot doslej zmeraj, dal Frenk. Zmeraj jo bo dajal.